

O božanstvih ognja pri starih Slovanih.

Spisal Davorin Terstenjak.

*Proponuntur haec a me, non ut
pro arbitrio quidquam pronuntiem,
verum ut alii habeant, de quo am-
plius quærant.*

Heyne, Observ. ad Hom. T. VIII. p. 423.

Ogenj ni samo pogodba vse človečje izobraženosti v naj dalnjem obsegu, te-
moč tudi nar boljše dušnata vse prešinjajoča elementarna moč, zato so ga častili
vsi stari narodi. Posebno v obitelji se izrazuje izobrazivna moč ognja. Og-
njšče je prvo središče družbenega življenja, zato so tudi ogenj
častili ko vir vsega blagoslova.

V Sanskritu se ogenj veli: agni, to ime ima tudi bog ognja. Korenika
je adž = ag = ago, bewegen.*)

Pri Slovanih je božanstvo ognja imelo več imen, ktere tukaj vse pretreso-
vati hočemo.

1 Ham, Hamon, Hambuh = Hambog, Hom, Homan. Da je
Hamon, Homan, Hambuh bil bog ognja, pričuje njegov attribut : ovnova
roga.**)

To poznamljevanje za ogenj pozna tudi Sanskrit, kjer Ham, Homa,
Hamon pomenjuje: holocaustum ignis, sacrificium Deo Agni dicatum.***)

Mimogredè omenim, da tudi v kaldejščini pomenjuje ham, vroče, hami-
na, vročina.

V starih mythih nahajamo prikazen, da se božanstva v živali spremenju-
jejo, ali da živalske ude imajo, ali pa da na živalih jasejo. Stari svet ji iskal
vtelovljenje za vsako dušno zapaženje, za vsako moč nositelja.

*) Schweitzer v. Kuhn. Zeitschrift für vergleich. Sprachforsch. III, 357.

**) Jungman v. časop. Krok II, 343

***) Bopp, Glossar. sanskr. str. 201.

In kaj bi prikladniše bilo za izraz dušnega pomena, kor žival? ktera žival prikladniša za boga vodâ kor riba? — za boga zraka kor ptič alj bistri konj?

Tako je tudi bog ognja dobil ovna — berana „Das Brunstthier der Brunstgluth und des Thierfeuers,“ kakor Niklas Müller lepo opazuje.*)

Stari Indi so ogenj osebljali in ga obrazovali mladega moža v roki bodež ali kordež deržečega in pa strelo v znamenje rodovne njegove moči in vse prešinjajoče berzosti.

Ni samo da slovenski pastirje na paši, kadar si kurijo okoli ognja skakajè pojejo: Živi ogenj, jari žerec, kožederec, vse polizavec, vse požigavec, hom, hom, hom! in tako ime boga ognja starih Slovanov še dan današnji živi v ustih naroda; tudi točne dokaze imamo, da se je bog ognja pri starih Slovanih zval: Hamon, Hambuh. Stari nemški kronisti pišejo o njem: „post mortem Caroli Magni imperatoris quidam non veri Christiani præcipue trans Albeam susceptam fidem Christi reliquentes idola sua projecta: Hammon, scilicet, Sventebuck, Wittelubbe, Radegast cum cæteris erexerunt et in loca pristina statuerunt“**)

Ker so Sventobog — Sveto — Svatobog, priime Svento — Sveto — Svatovita, Vitolub = sansk. Džajarâma, der Siegesfreund, priime Perkuna, in Radegast slovanske božanstva, ter tudi Hamon.

Petrus Lambecius piše, da je ime mesta Hambuh, Hambor, dnešnji Hamburg po častji tega božanstva nastalo. Dotične verste se glasijo: „auctor chronici veteris Marchiæ Hamburgum vocatum putat ab idolo, cui nomen fuisse putat Hamagi.***)

Ognju je uhnjak (Hauswurz) posvečen bil, zato še se dan današnji tudi veli homuljica.

Slovenke na veliko soboto, kadar blagoslovljeni ogenj iz cirkve domu prinesejo, in ž njim v peči zakurijo, tudi na strehi nekoliko betvic homuljice utergajo, in jo v peč veržejo, ker prè te pri hiši se nikakšna nesreča skoz ogenj — bodi si požar ali opek — ne zgodi.

Da so tudi stari Norenci božanstvo Hom častili pričuje osebno ime Solvljana na rimskem kamenu.

D. M.
M. COELIO. M. F.
FL. HOMVILLO. SOL.
MIL. FR. LEG. VI. VIC.

*) Niklas Müller, *Glauben der Hindu* str. 560.

**) Leibnitz, *Scriptores brunsvic.* I, 191.

***) Lambecius, *Origines hambur.* str. 4.

to je: Divis Manibus Marco Coelio Marci filio Flavio Homullo Solva (oriundo) Militi ferreae legionis sextae victricis. Ta kamen se je našel v Veroni, kjer je Solvjan Homul bil umerl. Orelli še nam je ime drugega Solvljana zapisal:

L. BOGIONIVS L. F.
FL. MISSICIVS. SOLVA.)*

Imena Homul (primeri slovenske imena: Homulec, Homuljak, Hamuljak, ime slovaškega pisatelja) Bogon (primeri staročeške imena: Bohon, Bohota, Bohuš) in Mišie so čisto slovenska, in se ne dajo iz nobenega drugega jezika tako naravno razlagati. —

Gore sem rekel, da je ognjišče središče družbenega življenja, zato so božanstva ognja v ethišnem okrožju vladajoči duhovi zakonov, žertev, stvarniki sreče, čuvaji postav in postavnega življenja v hramih in vaseh.

Vedski Agni se zatega delo veli: Grihapati in Viçpati, to je: gospod hrama in vesi, čuvar postav itd.**)

Tudi gerško božanstvo ognja Hestia se veli ognjišče države, *κοιτὴ Ἑστία*, ognjišče hrama in obiteli, — *μεσούμελος Ἑστία*, boginja svitov, *βουλαιά*, in utemeljitelica stanovališč.***)

Ravno tako je tudi v slovanski mythologiji bog ognja bil varuh postav in varuh zakonske redi, in v tlastnosti je imel 2) ime Svarog, sansk. svar, glänzen, svaruš, Blitzstrahl, Donnerkeil.

Staroruski letopisci so Svaroga primerili z Feostom, kar je popačenje gerskega imene Hephaistos. Dotične verste se glasijo: „I ognjevi moljat sja zovut jebo Svar ožičem“ Tojže Feosta (Svarog) zakon ustavi ženam za jedin muž posjagati i hoditi govejušci, a iže preljudi dejušci kazniti povelevaše, sego radi pozvaša i bog Svarog.****)

Vendar, ker se solnce veli „syn Svarogov,“ ter je Svarog ni bil osebljeni ogenj na ognjišči, temoč Svarog je slovanski Jupiter fulgurator.†*****)

*) *Schriften des historischen Vereines für Innerösterreich* str. 7. 8.

**) *Rigveda*, 12, 4, 6. 1, 66.

***) *Klausen, Aeneas* str. 160. *Diodor*, 5, 68.

****) *Ipatijevski letopis*, pod tetom 1140.

*****) *Primeri moj spis: Ueber den Gott Iarmogius v. Mittheilungen des histor. Vereins für Krain, Monat August 1857* str. 108 — 113.

†) *Nemorem določiti ali je ime ivanjega ognja pri Slovaci Vajan se ima na solnce ali na elementarni ogenj prinašati. Indiški Agni se tudi veli Ajás. Vajan je gotovo digamovana oblika.*

Korogelj na ognjišči se je slovanski bog velel:

3) Ajnal, Hainal, Henil.

Omenjuje ga Dietmar. Govorè o ženi skroz pošast prestrašeni piše dalje: „Ni se čuditi, da se je takšna čudovitna reč tam zgodila, ker tisti ljudje malokadaj v cirkev grejo, in nič ne porajajo na obiskovanje svojih pastirjev. Domače bogove častijo misleči, da njim dokaj pomagajo, in še njim žertvujejo. Čul sem od neke palice govoriti, na čije konci je roka deržeča železno rinko. To palico je pastir k vsem hižam nosil in pri vходу tako govoril: Henil bedi! „*audivi de quodam baculo, in ejus summitate manus erat unum in se ferreum tenens circulum, quod cum pastore illius villæ (ni daleč od Mezibora — Merzeburga) in qua is fuerat per omnes domus has singulariter ductus in primo introitu a portitore suo sic salutaretur: Vigila Henil, vigila! sic enim rustica vocabatur lingua, et epulantes ibi delicate de ejusdem se tueri custodia stulti autumnabant.*“*)

Slavni Adalbert Kuhn pripoveda, da še dandanašnji ponemčeni Ukermerkarje to mythologično ime poznajo, in da mu je star logár drevo pokazal, okoli kterege je za njegovih mladih let ludstvo plesalo, klicaje: Henil! Henil! wache! (Adalb. Kuhn, Maerkische Sagen str. 330).

Tudi v slovaških narodnih pesmah se omenjuje to božanstvo. Dotične verstice se glasijo:

Hainal svita, již dèu beli,
Stavajte velky in maly,
Dosti smo již dlhuho spali:**)

Od Slovakov so to navado prijeli isti Madžari, ker njihovi podnevni čuvaji kričijo:

Haynal vagyon szep pirós
haynal, haynal vagyon.

Mislim da sem zadosti dokazov na svet spravil o resničnosti boga Henila, in da neboče več g. Konrad Schwenck, Conrector frankfurtskega gimnazja, kateri je slovansko mythologijo „mit grosser Bissigkeit und Böswiligkeit“ spisal, več berbrati mogel: „zu glauben, dass es einen Gott dieses Namens bei den Slaven gegeben, setzt eine bedeutende Glaubensfertigkeit voraus.“

Kaj pomeni Ajnal, Hajnal, Henil?

To, kar sanskr. *anala*, *ignis*, *flammans****) Iz *Anala* je po spremeni glasnika *a* v *e* postalo *Enil* s prothetiškim glasknikom *h* — primeri: česko

*) *Dietmar ad ann. 1017. 7. 50. str. 858.*

**) *Kollar, Zpiewanky 247.*

***) *Amarasinha. ed Paul. Romæ str. 47. 48.*

in lužičko: hokno, hopice za okno, opice — Henil. Sorodne besede so staronordisk: Ean, Hean, solnce, zvezda, eanvulf, heanberht, Sonnenwolf, Sonnenglänzend.*)

Gore smo se prepričali, da so božanstva ognja pri arjanskih narodih varuhi vesi in hramov (primeri v orfejskih pesmah: Vsaki hram, vsako mesto, vsako ljudstvo je tvoje Hephaistos**) varuhi redi postav in zakona, zato sadaj lahko razumimo, zakaj je veški pastir pri polabskih Slovanih nosil palico od hrama do hrama. Še dandanašnji je šega pri ogerskih in Slovenih kraj Mure, da, če župan ali sôdec hoče stanovnike vesi poklicati, sulico, palico ali kladvo od vrat do vrat pošilja, da tako vsaki na vrata sosedove poterhati zamore, dokler orodje spet v roke županove ne pride.†)

Za Dietmarja je to srenjski pastir storil, ako se nima pod izrazom „pastor villae“ župan razumeti.

Taj je zgodaj, kadar so ženke na ognjišči zakurile ogenj, kadar je Henil svital na komenu, poklical srenjane v zbor posvetovanje srenjskih reči in je palico noseč ime boga ognja — čuvaja — varuha — bedetelja nad postavami Henila izklicoval.

Bog ognja in ognjišča je pa tudi bil bog ženitev in gostij.

Tako so Gerki ženitve obhajali pri deržavnem ognjišči Hestie,***) in indiški Agni ima priimek: „pronubus puellarum.“****) Ženitva se veli v staroslovenščini brak††) in slovenske ženitnine pesme govorijo o svetem Brôkolu.*****)

Vendar izvirni pomen besed: brak, Brôkol ni ženitva, temoč blesk, svetloba, od korenike brak, sansk: bhrâdž, bhrac, bhrêdž; splendere, fulgere, gothski: bairhts, klar, offenbar, bairhtaba, herrlich, λαμπρός, ge — berehton, clarificare, Brehte, fulgida, splendida, starosak-

*) Primeri: Weinhold v. Zeitschrift für deutsches Alterthum VII, 25

**) Orph. Hymn. LXVII. 3.

***) Böttger, 2, 328.

****) Colebrooke, Miscel. Essays 1. str. 208.

*****) Glej Novice, čislo. 17. let. 1858.

†) Pri severnih Slovanih je starosta vsakemu veščanu oznanil smert soveščana skoz černo palico, ktero je sosed sosedu izročil in ga tako na pokop povabil (Schwenk, Mythol. der Slawen str. 304.)

††) Naš visokoučeni Miklosich ima sicer: brak, brakovati ali iz Prologa saec. XVI. v katerem se že nahaja upliv ruskega jezika, brak je rusk. brjak, namesto bronk.

sonski: braht, splendor, cymrski: berth, schön, nett, gedelski: breagh, glänzend, lat: flagro, greški *qloz*, litevski: brekszi, glänzen, armenski: perdz, Glanz, englezki: Bright = Fulgentius, starovisokonemški: berht, beraht, bert, clarus, splendens.*)

Sanskritski glasnik **dz** odgovarja v slovanščini pogosto glasniku **k** na primer: Pardžanjas = Perkun, sansk. tidž, acure, litev. tekinti, schleifen.

Historične imena Brencislav, Bracislav so toraj bile priimena boga ognja in izražujejo pomen: splendore clarus, fulgore clarus, in ker je bog ognja bil bog ženitev, ter je po imenu boga obveljal pomen ženitve.

Ime Bracislav se v raznih starih listinah nahaja v oblikah in sicer česki: Breislav, ruski: Brjačislav cyrilski: Brencislav.***) Cyrilski glasnik **en** pa se v slovenskem narečju glasi, kakor **en** ali **e**; v dalnji gradaciji (Steigerung) celo kakor **on** ali **ô**, na primer: zveneti, tönen, zvonk, zvôk, der Laut, vôzl iz vezati, cirkvenoslov. venzat, tôg, iz tegniti, cirkvenoslov. tengnonti itd.

Tako tudi Brôk, iz breči, brenči, zato na rimskoslovenskih spomenicah ime Brjak, Brenk se v obliki BROCIMARVS, BROCCVS = Brocimar, Brok nahaja, katero je polatinčeno v Fulginas.***)

Priimena: svetli, brečoviti ima tudi indijski Agni, kateri so veli: Djus, lucidus, Čočiškeča, der flammenlockige, Redžas, splendens.****)

Besedi Redž odgovarja slovenska lik, der Glanz, Lika, ime svetle, jasne reke, in imena Likov*****) na rimskoslovenskih spomenicah so nekda gotovo bile priimena božanstva ognja.

Tudi ime Čočiškeča je za slovenskega jezikoslovca važno, ker opominja na besedo slovensko čučkanje, čučkati.

*) Diefenbach, Vergleich. Wörterb. der Goth. Sprache str. 266. 267.

**) Glej Šafarik, die ältesten Denkm. der böhm. Sprache str. 70.

****) Glej o tem imenu in več drugih slovenskih na rimskih kamenih moje razloge v Novicah, tečaj XII let, 1855 str. 18

*****) Wollheim Allgemein, Vergleich. Mythol. str. 112.

*****) Imena LICOVIVS v družbi imen čisto slovenskih LEVCIMARA = leone clara, BONIATVS = Bonjat, terribilis, DVBNA itd. se nahajajo na celskem kamenu, glej J. Orožen, Celjska kronika IV zvez. str. 292.

Na Svečnico se z blagoslovljenimi svečami stari in mladi čučkajo. Storiijo to tako: Hitro, ko hižni oča pervega svečana ali pa drugega s postelje skoči, užge svečo, večidel vitice, in trikrat okoli glave, trikrat okoli pesti, trikrat okoli nog, užgano svečo verti, preseči, da bi mu se nikakšna nesreča ne zgodila.

Opominja to čučkanje na očiščevanje skroz ogenj (primeri Februus, februare in febris), katero je v Februaru pri vseh arjanskih narodih navadno bilo.

Čučkati je pomanjšavna oblika od čukam, čucam, kakor čerkam iz čerkam, in toraj čučkati izvirno pomenjuje: svečkati, lichteln, leuchteln. Slovaci poznajo besedo čuča, die Blitzeschwangere Wolke.*)

Celo v Rigveda — tu**) najdem verstici:

je te čukrá'sah čučajah čučišmah
xam vapanti višitaso acvâh itd.

Ker besedi čučajah, čučišmah tukaj stojite v pomenu „plamen in plameneči,“ in pomen „plameneti“ je soroden z pomenom „sve-titi“, ter je slovenska beseda z sanskritsko iz ednake korenike. Glasnik sansk. č odgovarja v slovenščini glasniku k, kateri je oslabiljen v č, zato čučkati čučati za kučkati. Obilna imena slovenska Brečko in Čuček opominjajo na častje boga ognja Braka, Brokola, Broka, Brencislava, Brjačislava, in na Štirskem še ime vesi Brocislavci po izgovoru ljudstva: Broeslavci.

Bog ognjisa pa je tudi bil bog pirovanja (convivii) in historično ime Pirohost je brez dvombe bilo nekda priime boga ognja. Pri štirskih Slovencih se velijo praznične pogače pirhove,***) velikočeni ali vuzemski dari za otroke se velijo pirhi, in darovatelji pirci.

Imena obilna slovenske: Pirec, Pirč opominjajo na častje Piriha, Pirihosta, kakor tudi kraj Prihova metathetiški iz Pirhova. Poleg Pirhove je Čadran, katero ime opominja na častje solnčnega boga Čadrana, Čedraka slovenskega „Apollo crinitus“ od čader, staro-ceski: kaderie, crines.

Čas, v katerem so stari Slovenci naj rajši gostije obhajali pa je zimski. Zato se je častje božanstva ognja tudi v zimi nar boljše obhajalo, vsaj je v zimi ogenj naj dobrotljivejši živel posebno ob oni dóbi, kadar naj hujsi

*) Jungman Slovník s. v.

**) Rigveda 6. 6, 4

***) Primeri slovaške: Pirohy, ruske: Pirogy.

mraz brije — o zimskem solncevratu. Zato so tudi Škandinavci v tem času užigali poleno, katero so imenovali Julblok.*)

V deželah v globokem severu ležečih pa zimski čas se že meseca listopada začina, mi toraj nahajamo, da v Walesu že prvega listopada užigajo poleno „samtheine“ imenovano.

Tudi Letovinki poznajo to poleno in sveta večer se pri njih veli: bluk-kuvakkars. Pri Serbih se ta ploh veli badnjak.

Tudi pri Slovenih je poznan pod tim imenom.**)

Kakor na južnem Francovskem hižni gazda velik hrastov štor na božično večer užge, in oljem in vinom poleje, tako tudi Serbi, kateri pri ognji tega polna pečejo gibanice, povitice in nje med prijatelje delijo.

Ravno tako tudi pri dalmatinskih in isterskih Slovanih vlada ti običaj, kakor se pri našem Linhartu***) bere:

Die Spuren von einem Feste, das dem häuslichen Frieden, der Gastfreundschaft gewidmet war, finden wir auch noch in den Weihnachtsgebräuchen. Dieses Fest wurde acht Tage gefeiert. In jedem Hause war ein besonderer Tisch, worüber ein leinenes Tuch ausgebreitet war mit Speise und Trank reichlich besetzt. Bei den Uskokten in Dalmatien war ein Knabe, welcher Gost hiess, beschäftigt die Pflichten der Gastfreundschaft zu erfüllen. Ein anderer Badnjak mit Namen unterhielt ein immerwährendes Feuer. Die Slawen in Istrien warfen einen hölzernen Klotz in die Flamme, und reichten ihm die Speise vor.“

Ker si Slovani fanta odberejo zu Gosta, ter to poterduje, da je osebljen ogenj zmirom bil v podobi mladenca predstavljen, kakor pri Indih. Historične imena Hostivit, Domahost, Gostimil, Gostirad, Ljubgost, so toraj izvirno bile priimena boga ognja — boga gostov in gostij.

Še pod imenom Znič se je častil ogenj. Guagnini****) piše: „imprimis ignem, quem sua lingua Znicz ut rem sacram appellabant, cultu divino prosequabantur.“ Mislim, da je korenika zni, odkod znoj, aestus.

Ogenj ognjišča, ktereга, kakor v vedskih pesmah stoji, enako malemu detetu glodani hlodi rodijo, pa se je imel zmirom za prijatelja lju-

*) Grimm, *Deutsche Mytholog.* str. 580, 594.

**) Vuk, *Montenegro* str. 105.

***) A. Linhart, *Versuch einer Gesch. etc.* II, 281.

****) Guagnini, *Descriptio Sarmat. europ.* st. 52.

di,*) zatega voljo so ga stari Indi imenovali Vaiçvanâra, ker zmirom prebiva pri vseh ljudeh, Džatavedas, ker od bogov prinaša zaklade. Slovan stari ga je imenoval Domahost, tudi Bohuta, to je Bogota, divitiarum largitor.

Pri Vollmeru**) je Bohuta predstavljen kor človek z ovnovo glavo.

Ogenj so tudi imeli za posla bogov, zato staročesko ime — Bohosil, pri starih Indih***) Angiras=gerškemu: angelos, litevski: Algis.****)

Toliko sledov sem dosadaj našel o častji ognja.

Pa kakor so si stari arjanski narodi trojni ogenj mislili in sicer: 1. ko žarečo elementarno moč, koja je razširjena po celi naturi; 2. kor solnčni ogenj, 3. kor ogenj na ognjišči, kteremu so Gerki πῦρ τηριζόντῃ pravili, tako tudi žensko stran „ignis femina“ nahajamo v mythologiji arjanskih narodov.

Že pri Gerkih in Latinih ste Hestia — Vesta — ženski in pri Indih ima Agni družico Agnaji, koja se tudi Svâhâ veli.

Ime je iz sva, suus, in iz suffixa hâ. Svâhi odgovarja severnoslovanska Svoba.

Wacerad*****) je Svobo tolmačil skoz Feronia. Feronija je bila sabinska boginja, in je imela na gori Sorakte blizo Trebule svojo vežo, v kteri so ognjene skušnje obhajali.*****) Pa ni samo boginja ognjenih prob je bila Feronija, temoč v nraavnem okrožji je slovela kor boginja svobode.

Servij*****) nam izročuje vest, da so v Feronievi veži nar starši robovi dobivali klobuk svobode, in da so tam svoje vlase puščali. Klop, na ktero so ti robovi si usedali, je imela napis: Bene meriti servi sedecant, surgant liberi!

*) *Rigved Specimen ed. Rosen, str. 11. Lassen, Indische Alterthumskunde I 761.*

**) *Vollmer, Mytholog. Wörterb. Stuttgart 1851 Taf. XXI. Fig. 76.*

***) *Rigveda, I, 1, 1. 5, 12, 14, 12.*

*****) *Algis, „angelus summorum Deorum“ pri Lasiezu = Angiras. Glasnik II prestopi v I na primer sansk. tanu slov. telo. sansk. taruna slov. tele, itd*

*****) *Wacerad, Mater Verb. s. v.*

*****) *Livius 26, 1.*

*****) *Serv ad Aeneid. VIII, 564.*

Ker je Wacerad českoslovansko Svobo primeril z Feronio, ter je Svoba bila boginja svobode, ali, ker v starih mythih nahajamo, da je ognjišče svobodno mesto za vse, kateri pribežališče in varstvo so iskali, kakor postavim gerška Hestia, ktera je tudi bila asyl robov in vseh, kateri so brambe bili potrebni,*) ter je Svoba izvirno tudi bila božica ognja soproga Homana ali Henila.

Tudi indiski Agni se je častil kor bog svobode in je bil asyl brambo prosečih.**)

Ako možka stran tega božanstva, ter tudi ženska, in Svâhâ nima se izvajati, kakor Wilson misli, iz hve, rufen, temoč sva = svoj, suus.

Slovan je svobodo zmiraj neskončno ljubil. Že Leo Sap.***) piše: „Slavorum gentes sunt ingenuæ atque liberæ, quibus servitus et subjectio nulla unquam ratione potuit persuaderi,“ in Witukind: Slavi bellum, quam pacem elegerunt omnem miseriam caræ libertati postponentes: transeunt sane dies plurimi his pro gloria et magno latoque imperio illis pro libertate ac ultima servitute varie certantibus itd.****)

Ogenj pa nima samo dobrotljive strani, temoč tudi sovražno in razderivno, zato so si stari arjanski narodi ogenj mislili kor požrešno, žereče, gladovno nikdar sito žival: „vorax flamma, freker, bitar fiur, bitar logna, grâdag logna,“ kakor se vse v škandinavskih spisih ogenj veli.*****) Bliskov ogenj je pri Indih znan pod imenom Irubukša, validus vorax, kteremu imenu odgovarja severnoslovansko ime: Jarožir, primeri gore: živi ogenj, jarižerec.

Vedski Agni se veli tudi Çarva od çarv, ferire, occidere, devastare, in Agnaji — Çarvani.*****)

To žensko stran ognja nahajamo tudi v slovanski mythologiji in sicer v staročeski boginji znani pod imenom Klimba, Klibna, popačeno Klivina.*****)

*) Gerhard, *Griechische Mythol.* I, 279.

**) Nikl. Mâller, *Glauben der Hindu* str. 560.

***) Leo Sap *Tact C.*

****) Witukind *Lib. II.*

*****) Grimm, *deutsche Mythol.* st. 568. in moj članek v *Novicah* 1857 str. 83. pod naslovom: *Živi ogenj.*

*****) Weinhold, v *Haupt Zeitschrift für deutsch. Alterthum VII*, 28.

*****) Hammerschmidt pri *Hajku II*, 282, III, 109.

Podobščina te boginje je bila iz celega kamena narejena, v desnici je imela sunico, v levici pa škit, pred podobščino pa je vedno ogenj gorel. Ni samo pred boginjo goreči ogenj pričuje, da je Klimba bila boginja ognja, temoč tudi sulica.

Sulica ali kopje ste bile v starih mythih znamenji bliska, tako ima iz glave Zeusove, to je iz megel rojena Athene sulico v rokah v znamenje bliska, škit je symbol nebeskega obôka.*)

Ker ogenj ima razderivno, pokončavno, morivno moč, ter sta tudi bog in boginja ognja celo naravno postala božanstvi morivnega boja, in orodje za boj sta sulica in škit, tako tudi iz tega gledišča sta spričovana attributa Klimbina.

Tudi indiskega Agni — ta so prosili, naj prežene sovražnike in v bojih pride na pomoč. (Rigved. Specim. ed Rosen str. 13).

Kar Čarvanî izražuje, to tudi Klimba, Klibna, od klibam, demolior**) = devasto. Klibam je sorodno s sansk. čarv, ker $\text{ç} = \text{k}$, $\text{r} = \text{l}$, $\text{v} = \text{b}$, toraj kilb, metathetiski: klib.

Bog ognja pa je ôzko združen z vodo. Že od vedskega Agnita je napisano, da je roditelj dosti vodâ.***) Ravno tako je znano od gerske Hestie in latinske Veste, da ste v ôzki zavezi z vodo.****)

Posebno mythske podobo, v kateri sta ogenj in voda ôzko združena, nahajamo v indiskem Kuvera - tu in slovanskem Bustrihu ali Bistrihu.

Kuvera, kateremu imenu odgovarja slovansko Kumir, „idolum“ je bil, da se Nikl. Müllerjevih besed poslužim: „der Hutgeist unterirdischer Schätze.“

Müller piše: Kuvera wird nackt abgebildet im Hintergrunde einer Schlangengewachten Grotte, vor ihm ein brennendes Erdfeuer, in welches eine Felsenquelle niederstürzt. Die Schluchtklause ist von Schlangen und Feuer umzischt und stürzenden Bergwässern durchrauscht.†)

Dieser Gebieter der unterirdischen Schätze erscheint auch nackt als dickbäuchiger Gnome. In den Schlangen sehen wir das höchste Alter und die

*) Preller, Griechische Mythol. I, 129.

**) Jungman, Slovník s. v.

***) Rigveda, I, 95.

****) Gerhard, Griech. Mytholog I str 280

†) Indiskega Kuvera je že ostroumni Kuhn spoznal za identičnega z Agnitom, Zeitschrift für vergl. Sprachforsch. VI, 530.

Quelle jener Volksmeinung, die unterirdischen Schätze seien von Schlangen und Drachen gehütet.*)

Indiški Kuvera ima več priimen, za slovanskega mythologa so le sledeče važne.

1. Jakša, stražar, čuvar. Da je pod tem imenom tudi pri severnih Slovanih bil poznan, pričuje ime polabskoslovanskega kneza Jakša.**)

2. Vaiçravana, kar Nikl. Müller prestavlja v „Emsigbetriebsame.“***)

Indiški spisi pravijo, da je Kuvera sin Viçravata. Sansk. besedi viçra odgovarja slov. biser, z epenthetiskim glasnikom t — bister, kakor: oster za oser, strumen za srumen, srebro za sribro itd. Tudi v latinščini nahajamo to epenthesis v besedi tonstrina od tonsor; (glej Pott Etymol. Forsch. II. 233). Bister pomenjuje emsig, schnell, hurtig, zato imeua berzo tekočih rek Bistrica.†)

S Kuverom — Kumirom z priimenom Vaiçravana se ednači severnoslovenski Bistrih, Bistrie v imenu in podobščini. Poslušajmo popise njegove.

Theodor Zwinger****) piše: „Idolum Pusterie (Bistrie) in fundamentis arcis Rotenberg, quæ deserta nunc jacet, inventum in sacello subterraneo intus cavum est et aqua — repletum, atque igne circumdatum cum ingenti sonitu aquam in adstantes instar flammaram evomit.

Bertram*****) pa takole: Pustrih ein sorbenwendischer Götze, dessen metallenes Bild in Sondershausen verwahrt wird. Der Gott gleicht einem dicken bausbackigen Jungen, das Haar perückenartig nach altsorbischer Art, er kniet mit dem rechten Fusse, die linke Hand auf das linke Knie gestützt, die rechte auf den Kopf gelegt. Seine Höhe beträgt vierzehn Zoll, etwa neun Mass Wasser gehen in seinen Bauch.

Ogenj in voda sta posebno potrebna pri kovu rudnine. Kuvera Vaiçravana = Kumir, Bistrie, Bistrih sta toraj božanstvi podzemeljskih metalov, pa tudi varuha kovačev, kateri z pomočjo ognja in bistre vode pridno obdelavajo podzemeljske rudnine.

*) Niklas Müller, *Glauben der Hindu* str. 561. 562.

**) Giesebrecht, *Wendische Geschichten* III, 16.

***) Kandam 13, *Madhyamakandam*.

****) Theodor. Zwingerus *Theatr. III. Lib. I.*

*****) Bertram, *Nachricht vom Pustrih, Sondershausen* 1811.

†) Zavoljo oblike Bistrih primeri osebne imena slov. Romih, Epih, Stebih itd. dalje besedo: ometih.

Kuvera — Kumir pomeni: kakšno gerdo truplo ima.†)

Blizo občine z mythologičnim imenom Radmerščak je Kumérska,††) bez dvombe po nekdanjem častji tega podzemeljskega varuha rudnin in kovin.

Znamenita je prikazen, da bog podzemeljzkega ognja v arjanskih mythologijah se povsod v gnusni in gerdi podobi predstavlja. Tako Hephaistos, kar Euzebi*) prinaša na slabost zemeljskega ognja, tako tudi Kuvera še ima priimena njegovo gerdost izrazujoče, kakor: Kuhas, Kutanus. Mislim da je pod imenom Kutonj tudi pri Slovanih bil češčen, ker rudne gore se velijo kutne, tako kutna kora na Českem, Kutonjci, ves na Štírskem, in v moji rojstni okolici še poznajo besedo: Kutavec, kutast človek v pomenu malega skerčenega človeka. Utegnila bi tudi česka beseda kutiš, der Schürfmeister, biti sorodna z mythologičnim imenom Kutanus — Kutonj.

Podajam te verstice kritičnim izpraševavcem slovenske mythologije v pretresovanje zanašajoči se na njihovo pravično sodbo. Zadovoljen bodem, ako na tem širokem pa pustem polji slovanskega slovstva sem le eno dobro zernce zasejal.

*) Euseb. Praeparat. 3, 11.

†) Zato je obveljalo poznamljevanje kumir za idolum, ker kristjanom so podobe paganskih molikov bile gerde, gnusne reči.

††) Po Kumeru so nastale slovenske kimeni Kumerdej = idola faciens.